

PRŮVODCEM NA HRADĚ

Rozhodl jsem se, že splním jedno dávné přání a stanu se průvodcem na hradě.

Jistě vám v té větě chybí slovo „si“. Nepoužil jsem ho záměrně. Nejde totiž o mé přání, ale někdejší přání rodičů, abych se už coby teenager aspoň v létě pustil do nějaké smysluplné a trochu placené činnosti. Teenager už dávno nejsem, ale můžu k tomu přistoupit jako ke splátce starého dluhu. Jak je v kůži sezonního průvodce na starém hradě, rozhodl jsem se vyzkoušet na hradě Valašské Meziříčí, ležícím blízko Turnova.

Vítám návštěvníky a omlouvám se, že můj výklad nebude tak kvalitní jako od skutečného průvodce. Lidé přikyvuji, někdo souhlasně zamručí. A pak už se můžu naplno ponořit do historie hradu.

DÁLE DO HRADU, DÁLE

Nevím, jak to s průvodcovstvím mají ženy, ale tuším něco o jejich zvláštním nadání. Ženy si totiž pamatují jména. Nadto chápou nejrůznější příbuzenské propletenice a intriky, jakož si i pamatují kdo s kým. A v čem jiném ostatně spočívá historie hradů?

Když se s manželkou přibližujeme k někomu, kdo mi už z dálky přátelsky kyne, nezřídka se jí ptám, kdo to je, odkud ho znám a hlavně jestli si s ním tykám. Kdepak já, jmenovitě můj mužský mozek, a správně si spojit tvář se jménem. V životě, natož na nějakém historickém obraze v hodovní místnosti starého hradu. A to dotyčný zobrazený má ještě předky, následníky, domluvené sňatky i nedomluvené zástoje, potomky legitimní i mimomanželské. Jenže jsem si tuhle brigádu vymyslel na sebe, takže mnohem disponovanější manželku místo sebe poslat nemůžu. Aspoň že mým školitelem je muž, tak snad pro mě bude mít pochopení.

VYVRÁCENÝ OMYL

Tím školitelem je Radim Štícha, pracovník vztahu k veřejnosti organizace Turnovské památky a cestovní ruch. Ze všech turnovských památek nejvíc přilnul právě k Valdštejnu, kde ho nalézám coby vedoucího průvodců.

Je to vědoucí vedoucí, protože toho o historii Valdštejna hodně ví a sám coby průvodce taky působí. Někdy se dokonce stává historickou postavou, což se průvodcům občas takhle po večerech na Valdštejně děje, že zcela propadnou historii. Ostatně je lepší propadnout historii než z historie, napadá mě, protože mi průvodcovské slovo, které mi Radim Štícha předem poslal, pranic neleze do hlavy.

Když jsem soubor s průvodcovským slovem otevřel, shledal jsem, že je přehledně rozdělen na dvě části, levou a pravou. V levé je to, co by průvodce měl říct. V pravé jsou různé doplňky a zajímavosti. Průvodce by tedy měl o hradě a jeho historii vědět víc, než kolik se dá vtěsnat do přibližně tříčtvrtěhodinové

prohlídky. Ovládat obsah pravého sloupce, když s průvodcovstvím teprve začínáte, není tedy zcela nezbytné. Mám mimochodem pocit, že ten pravý sloupec je přítomen spíš kvůli útěše, že aspoň tenhle text se průvodce začátečník učit nemusí.

Pravá část je ovšem ku prospěchu pokročilejším průvodcům, když se návštěvník zeptá na něco podrobnějšího nebo chce-li si zkusit průvodce prohlídku zpestřit nějakou historickou perličkou, aby neupadl do průvodcovského stereotypu a provázení ho nepřestalo bavit.

O tom všem si už povídám s Radimem Štíchou osobně. Když se takhle poprvé setkávám s nějakým odborníkem, mívám tendenci se s ním podělit o čerstvý dojem z jeho vlastní profese. Mám totiž možná poněkud nekromný pocit, že bych mu právě pro svou nezátíženost vlastní zkušeností, takřkajíc s čerstvými očima, mohl o jeho oboru říci něco nového, ne-li objevného.

A tak se svěřuju se svým postřehem, že pro profesi průvodce na hradě či zámku disponuje větším nadáním žena. Příznavým, že tu ode mě nejde jen o nezaujatý názor. Spíš si u pana vedoucího připravuju půdu pro částečný či spíš značný ústup z pozic, kdy za pár dní přípravy rozhodně nejen neprovedu prohlídku celou, ale dokonce ani její větší část. Váš však jistě víc než můj alibismus zajímá názor odborníka na větší vhodnost ženských kandidátek pro průvodcovskou profesi.

„Nejen ženy a dívky jsou dobrými průvodkyněmi, i když ty si možná právě přes ty dynastické vazby, rodinné propletenice i dobovou módu můžou najít k předmětu vyprávění pozitivní vztah. Kluci brigádníci a muži, kteří dělají průvodce, se zase většinou najdou v historii válečnictví, loupežných prepadech, rytířích a politice. Takže jak muži, tak ženy si na téhle profesi nebo brigádníčení mají co oblíbit. Při výběru průvodců neupřednostňujeme ani jedno pohlaví.“

Takhle mě tedy vyvádí z omylu Radim Štícha a já začínám chápat, že se do studia průvodcovského slova budu muset opravdu pořádně zabrat, protože vymlouvat se zřejmě není na co.

Radim Štícha navíc volí správný pedagogický přístup tím, že svá slova doloží názornou ukázkou. Tou je průvodce muž.

Je to muž velice mladý. Provází od šestnácti a činí tak druhým rokem. To znamená, že je mu teprve sedmáct. Přes svůj věk a z mého pohledu vzdor tomu, že je to muž, všechno umí, neplete si jména, tváře, rody, erby a heraldické znaky. A to v jeho studijním rozvrhu ve škole dějepis zcela chybí, protože chodí na průmyslovku. Přičemž tento předmět nechybí pouze ve smyslu prostě nepřítomnosti, tedy neutrálně, nýbrž citelně, protože Tomáše Trojana přímo mrzí, že dějepis jako samostatný předmět ve škole nemá.

A tak si absenci dějepisu v rozvrhu vynahrazuje přes léto průvodcovstvím, a ještě za to dostává peníze. Placen je od hodiny, což má tu výhodu, že se nesnaží strhnout nějakou normu v počtu provedených výkladů za den. Nevýhodou zase je, že když se do své oblíbené historie hradu víc zabere, prohlídku natahuje klidně i na dvojnásobek doporučeného času. Ví to a snaží se krotit. Takže pokud někdy půjdete na prohlídku s ním a on vynechá hradní kapli, vězte, že to není nějakým jeho zapřisáhlým, až militantním ateismem, nýbrž tím, že se snaží šetřit čas takhle systémově.

Taky je držitelem rekordu v nejdelší prohlídce, jejíž čas se vyšplhal na jednu hodinu a padesát minut. V tom mu ale výrazně napomohla skupina důchodců z Maďarska, které se to muselo překládat. O tom, že být rekordmanem v délce výkladu není nutně špatně, svědčí skutečnost, že Tomáš Trojan je taky držitelem rekordu v počtu pochvalných zmínek v návštěvnícké knize.

Jdu tedy na prohlídku se skutečným nadšencem do průvodcovství, abych co divák viděl, jak na to. Ostatně, chcete-li vědět, jak se adepti průvodcovství učí tu velkou kupu vědomostí, tak jednou z cest je právě následek. A to nejlépe s rozličnými typy průvodců, protože každý zdůrazňuje něco jiného a dělá na svých vlastních oblíbených místech výkladu odbočky i do pravého sloupce textu. Ostatně nejen tam. Cokoli k výkladu se ještě dá přiučit z různých dalších zdrojů. Takhle se právě Tomáš z odborné literatury dozvěděl, že Žižka nebyl stoprocentně slepý a něco málo viděl, což je informace, kterou běžnému návštěvníkovi může dokonale vytrít zrak.

NOTORICKÝ ŽERTĚŘ

Ale pojďme už na samotnou prohlídku. Začínáme v klasicistním domě, kde vystoupáme do prvního patra. Nacházíme se ve slavnostním sále. Protože venku poprchává, nechal si průvodce přivítání až sem. A nejen on. Taky notorický žertěř, který se ve skupině nachází.

Notorickým žertěřem nazývá člověka, pro nějž se děláni legracek stalo jakousi pudovou potřebou. Jednou za čas prostě vtip udělat musí, podobně jako se nedá přemoci kýchnutí.

A tak náš žertěř, přemožen hned po příchodu do slavnostního sálu svou potřebou vtipkovat, provolá bodře k jídelnímu stolu se servísem: „Hele, talíře, a prázdný!“ Jeho následující sdělení je pouze technické, a i když má jedinou adresátku, je přesto proneseno opět velice nahlas. Asi kdyby se do něj vtip dostal nečekaně a sám od sebe: „Mámo, vyndej foťák.“ Žertěř se otáčí zády, tedy batohem, k manželce.

1 ZAČÁTEK PROHLÍDKY. Průvodce Radim Štícha vítá návštěvníky ve slavnostním sále. **2 HRAD PÁNŮ Z VALDŠTEJNA.** Pohled z prvního nádvoří. **3 JSME SI PODOBNÍ?** Hrabě Aehrenthal, shlížející z obrazu, zřejmě kdysi svedl moji praprababičku. Chtěl jsem se tím pochlubit, jenže to jsem ještě netušil, co byl zač. **4 KAPLE.** Nalézáme se v ní s průvodcem Radimem Štíchou. **5 ČISTĚ PRO ZAJÍMAVOST.** Na tomto místě se autor článku kdysi ženil. Tato historická perlička ovšem není součástí výkladu.

Je tu taky mladý pár, muž a žena. Ti zase využívají romantického prostředí hradu k tomu, že se o sebe opřou a začínají si vyměňovat kradmé něžnosti. My ostatní jsme zcela zaujati plynulým výkladem a pár, zdá se mi, jako by na to spoléhali.

Nutno dodat, že Tomáš se nechá děním ve skupině vyrušit v negativním slova smyslu, že by ho to třeba vyvedlo z konceptu nebo se snažil návštěvníka baviče nějak ukáznit. Naopak, celou skupinu bere do hry a sám se snaží navázat dialog. Vyzývá nás, ať se ptáme, když budeme chtít vědět něco bližšího.

Sám taky pokládá otázky, například odkud kdo jsme a jak jsme sem jeli dlouho. Naše odpovědi dává do souvislosti s historií hradu a překonáváním podobných vzdáleností v dobách minulých. Já kdybych ke svému výkladu coby průvodce přistupoval podobně jako on, tak bych záhy nevěděl, kde se při své improvizované odbočce nalézám v levé straně průvodcovského slova, o pravé ani nemluvě.

Mimochodem, když je žertěf tímto způsobem zatažen do dialogu, promlouvá mnohem tišším hlasem a skoro upejpavě. Nejspíš si věří, pouze pokud ví, že ruší, spoléhaje na to, že bude ignorován. Jakmile ho někdo vezme vážně a věcně reaguje, už je to pro něj příliš závazné na to, aby něco jen tak nazdařbůh plácl.

Nejspíš o tom Tomáš nějak metodicky neuvažoval, ale tento postup, vzít rušícího žertěfa do hry, považuju psychologicky za zcela správný protitah.

Důsledkem toho, jak si s námi průvodce povídá, je i to, že tokající páreček má mnohem menší tendenci se miliskovat. Inu, takhle by to bylo mnohem nápadnější, když si průvodce pouze neodříkává svoje, aniž by při tom bral ohled na členy skupiny.

POTÍŽE S PŘEDKEM

Nyní chci naší skupině udělat čest i já, protože ledaskdo z ní se už sám blýskl nějakou drobnější znalostí historie, k čemuž se chystám přihodit menší perličku. Víť totiž, a teď se připravte na pikantní rodinnou historiku, že moje praprababička nejspíš

**PRŮVODCE
ZAČÁTEČNÍK.**
Autor článku
konečně dostává
příležitost
promluvit.

podlehla panu hraběti Aehrenthalovi. Moje prababička, která byla výsledkem vzplanutí pana hraběte vůči jedné ze svých sloužících na nedaleké Hrubé Skále, pak měla v občanském průkaze napsáno: otec neuvěden. Poté, když na prababičku jako živnostníci zvláště citelně dopadl socialismus, bylo rozhodně lepší mít v občance otec neuvěden, než tam mít hraběte Aehrenthala.

Někdo tuto historiku bere jako fakt, jiný ji má za pouhou legendu. Já se tím při Tomášově výkladu chystám pochlubit. Nejen že ho tím určitě nevyvedu z míry, ale ještě se těším, co z toho udělá, do jakých to třeba uvede souvislostí. Například řekne, nakolik bylo takové chování běžné, a třeba vyjmenuje další historické příklady.

Oním předkem by měl být Jan Baptista Aehrenthal, k němuž se Tomáš pomalu blíží, a tak začínám být ve střehu.

Už se chystám přihlásit, když tu se Tomáš po nás patrně pouze s dobře hraným podezřením rozhlédne a položí otázku: „Jestlipak víte, kdo je největší převít v této místnosti?“

Pauzu nechá pro efekt patřičně vyhnít, během čehož nás skoro nepříjemně skenuje pohledem. Žertěf klopi zrak a skoro rudne. Mužská část miliskujícího se páru se o kousek odtáhne od té ženské. A já, protože už tuším, se nakláním nosem až ke stránkám svého bloku, kam si se zvýšeným úsilím zapisuju. Jediný nejlépe vím, proč se dělám nenápadným a že odsudek, který tu za chvíli bude vyřčen, dopadne právě na mě, jakkoli pouze geneticky. Určitě jde o Jana Baptistu Aehrenthala, stihnu si ještě pomyslet.

„Byl to Jan Baptista Aehrenthal,“ zahřmí přímo prokurátorským způsobem Tomáš. „Chcete vědět proč? Choval se velmi krutě ke svým poddaným. Například jim zapaloval chalupy, aby se odstěhovali, a vybíral vysoké daně. Šlo mu o to, aby se jeho poddaní odstěhovali z Hrubé Skály a on pak měl ničím a nikým nerušený klid na lov.“

Všem se ulevilo, až na mě, který na sobě nesu hanbu za dávného prapředka a jsem rád, že se prohlídka přesouvá na další místo.

Tím je takzvaná mordovací soutěska. To je úzká část historického vstupu do hradu, kde se dobyvatelé po vylomení první brány domnívali, že se už své kořisti zmocnili. Tomáš nám barvitě líčí, jakým nevybíravým způsobem je obránci hradu vyvedli z omylu. Abychom si útrapy útočníků uměli představit, pokládá nám otázku: „Víte, jakou smrt bych si vybral já? Já bych si vybral, aby na mě dopadl ten těžký kámen.“ Pročež nyní chci upozornit čtenáře: pokud někdy Tomáše Trojana potkáte, nelijte na něj rozžhavené olovo ani rozpálenou smůlu, protože tím byste ho moc neuctili.

UJÍMÁM SE SLOVA

Nyní už aspoň chápu důležitou věc. Chce-li se průvodce naučit opravdu svůj výklad, musí mít především vztah k tomu, o čem ten výklad je. Když toho už hodně přečetl a zná, pak o tom vlastně řekne vždycky jenom část, což je lepší, než kdyby musel vypotit celý obsah slovo od slova naučeného textu a obávat se, co mu přitom vypadne.

S příkladným přístupem se zaberu do studia. Radim Štícha

mi strategicky správně zanechal právě poslední stanoviště své prohlídky, protože to už budou návštěvníci v naší skupině ukolébáni plynulým výkladem, hlavu plnou nových informací, takže třeba drobný kiks ani nezaznamenají. Samozřejmě jsme je na tento – jak to Radim Štícha vznešeně nazval – „mediální experiment“ připravili.

Ujímám se tedy v rytířském sále slova očekávaně. Nejprve jim řeknu, že je tedy vítám taky já, abych v malém zažil i ten úvod a rovnou suše nedrmolil o dějinách.

Jenom k tomu přidám ještě svoje hledisko, abych do průvodcovského stavu nejen zapadl, ale taky se od něj naopak odlišil něčím specifickým, protože si to přece jenom pouze zkouším: „Dosavadní průvodcovské slovo bylo tak kvalitní, že i když to teď nebude třeba úplně ono a celkový dojem trochu srazím dolů, pořád ten průměr bude dost vysoko.“

Není to z mé strany nějaká servilita vůči svému dočasněmu vedoucímu, pouze mi přišlo, že když řeknu něco, co je očividné, tak vlastně neudělám chybu, protože se mnou budou moci návštěvníci od začátku aspoň v něčem souhlasit. Tento přístup se vyplatí, protože se na mě většina z nich s větším zájmem podívá a slyším dokonce něco jako souhlasné zamručení.

POPLETENÉ DATUM

Začnu tedy vyprávět, jak místo, kde se nalézáme, nechal zbudovat na troskách někdejšího středověkého hradu jako jeho kopii Alois Lexa z Aehrenthalu v roce 1836. Kolem nás jsou z celého hradu jediné tady přehledně vymalovány erby majitelů a mě ze všech zaujala nejvíc Kateřina ze Strážnice.

Ne natolik, abych nepopletl datum 1493, o němž jsem tvrdil, že tehdy zemřela, zatímco teprve získala Valdštejn. Uvádím to proto, že až si moje skupina

přečte tuto reportáž, aby se dozvěděla pravdu. Radim Štícha totiž solidárně usoudil, že jsem určitě aspoň správně desetiletí, ostatně situované na časové ose do velmi dávných dob, a tak můj drobnější omyl nevedl na pravou míru. Ostatně skutečnému průvodci taky většinou nemá kdo napovědět.

A tak jsem zažil, že když vás něco baví, není těžké se o to podělit s někým, koho to upřímně zajímá. Výklad se tak dá dělat nejen pro návštěvníky, ale i s nimi. I když pochopitelně vy musíte udělat ten první krok a výklad se naučit. Což zase není tak těžké, pokud se ho učíte více způsoby, kde biflování textu je jenom jeden z nich. Pokud si o hradu čtete i jiné texty a pídíte se i jinak, třeba dotazováním, může být memorování skoro v menšině. Kdybych věděl, nakolik je to zajímavé a nakonec i schůdné, byl bych to opravdu zkusil už v těch šestnácti. ■

magazin@mfdnes.cz